

ХРОНИКА ЗА ОТКРИВАНЕТО НА ГВИНЕЯ

Превод от португалски: Димитър Ангелов, 1979

chitanka.info

ПРОЛОГ, В КОЙТО АВТОРЪТ^[1] ПОСОЧВА КАКВА ЩЕ БЪДЕ НЕГОВАТА ЦЕЛ С ТОВА СЪЧИНЕНИЕ

Обикновено опитът ни показва и учи, че всяко благодеяние изисква благодарност. И макар благодетелят да не я желае страстно, той трябва да я изисква от този, който го получава, за да не бъде несправедливо оскърбяван оттам, откъдето дарителят е бил обхванат от добродетелна благосклонност. При това тъй особено свързване на тези две деяния, а именно — даряване и благодарност, следва да се знае, че първото задължително изисква второто. И ако това не беше така, би било невъзможно да се изразява благодарност на този свят. А и свети Тома^[2], който беше най-славният наставник сред докторите-теолози, казва във втора книга на втората част на Теологията, в сто и осма точка, че всяко дело по естествен път се връща там, откъдето е произлязло; и макар че благодетелят е главната причина за благодеянието, което другият получава, изисква се по естествен закон доброто, което е сторил, да му се върне чрез подходяща благодарност. И чрез това възвръщане можем да разберем естественото подобие между делата на природата и онези, които оказват морална подкрепа, защото всички водят към съответно възвръщане към онова начало, откъдето са тръгнали и до което стигат накрая. И в потвърждение на това Соломон казва в Еклисиаст, че слънцето изгрява на земята и след като обиколи всички неща, се връща на мястото си, откъдето е изгряло. И реките водят началото си от морето и не престават да текат, извършват своя кръговрат, като непрекъснато се връщат към него. Подобно нещо става и в духовния живот, защото всяко деяние, което произлиза от свободната воля, следва своя ход направо, докато стигне до подходящия получател и веднага, както си му е редът, се връща на мястото, където щедростта е позволила то да възникне, и чрез едно такова връщане се осъществява приятната връзка между тези, които

правят добро, и тези, които го получават; за нея Тулий, като казва, че няма по-необходимо дело от благодарността, защото чрез нея доброто се връща при този, който го е сторил. И понеже многообразованият и многоуважаван принц и могъщ господар, кралят дон Афонсу V, който по време на писането на тази книга управляваше по божия милост Португалия, и чието царуване бог със своето милосърдие увеличава с живот и добродетели, видя и узна за великите и забележителни подвизи на сеньор инфанта дон Енрики, дук на Визеу и господар на Кувиля, негов многоуважаван и обичан чичо, които му се видяха толкова изключителни и блестящи в сравнение с многото, които някои испански принцове са извършили на този свят, и сметна, че ще бъде голяма грешка хората да нямат едно заслужаващо уважение възпоменание, особено поради големите услуги, които споменатият господар беше правил винаги на предишните крале и поради големите благодеяния, които коренните жители бяха получили от него. И тъй, той ми заповяда да се заема незабавно с най-голямо старание с това съчинение, защото, независимо че голяма част от другите негови подвизи са пръснати из хрониките на кралете, които са управлявали Португалия по негово време — както това, което извърши, когато кралят дон Жоау, негов баща, отиде да превземе Септа^[3], или когато заедно с братята си и с много други велики господари отиде да разруши споменатия град, а после, през царуването на крал дон Едуарти, славна му памет, отиде по негова заповед в Танжер, където се случиха много и много забележителни неща, за които се споменава в неговата история, защото всичко, което следва по-нататък, беше направено по негова заповед и поръчение, не без големи разходи и труд, може да бъде приписано именно на него, макар че във всички кралства се правеха общи хроники на техните крале, не се позволява обаче да се пише отделно за подвизите на някои техни васали, дори когато по величие са толкова бележити, че с право трябва да бъдат описани на отделно място, както беше направено във Франция за граф Жан Анжуйски, и в Кастилия за подвизите на Сид Руи Диас, а също и в нашето кралство за Нуналвариш Перейра, от което кралските принцове не бива да бъдат доволни, защото колкото по-голямо господство имат над най-големите и превъзходни личности, толкова по-висока е тяхната чест, защото никой принц не може да бъде велик, ако не господства над богати; и както онзи добродетелен римлянин

Фабриций, който беше казал, че по-скоро би искал да бъде господар на хора, които притежават злато, отколкото да има злато; и понеже споменатите подвизи се извършваха от много различни хора, те са описани на много места най-различно. И понеже кралят, нашият господар, сметна, че не подхожда едно негово завоевание да бъде разказвано по различни начини, макар че всички се стремят към една цел, негово величество ми заповяда да се помъча да ги събера и подредя в този том, за да могат читателите да се запознаят по-подробно с тях. И за да отвърнем на благодеянието с благодарност към онзи, от когото сме го получили, както бях започнал да описвам в началото на тази глава, нека продължим например с онзи свят пророк Мойсей, който, желаейки да не се забравят богатата, с които бог дарил народа на Израил, на няколко пъти заповядал на получателите да ги запишат в сърцата си, така, както и в книга, която може да показва на поклонниците какво са написали. И тези, които дойдоха после, като видяха колко е пресен споменът за неправдите, а споменът за доброто чезне в забрава, поставиха знаци, които да бъдат трайни и почитани от хората, за да могат да напомнят доброто, което са получили в миналото. Подобно е и писанието за Исус, когато бог му заповяда да вземе дванадесет много големи камъка от средата на река Йордан и да ги занесе там, където бил разположен станът, след като минали всички. И това било сторено, за да се помни изумителното чудо, което бог направил пред народа, разделяйки водите така, че тези, които идвали отгоре, се издигали, без да се разливат настрани, а тези, които отивали надолу към устието, изтекли и реката останала суха. И вземайки предвид още някои чудеса, тъй като по такива знаци не се разбираше напълно какво е било направено, както виждаме също, че Херкулесовите стълбове не позволяват на никой, който ги е виждал, да разбере със сигурност кой ги е поставил за памет, за да се знае, че Испания е била завладяна от него, станало традиция да се описва онова, което не можело да се помни дълго. В потвърждение на това в книгата на царица Естир се разказва, че цар Асуир имал записани забележителните услуги, които му били правени, и понякога карал да ги четат за възхвала на онези, които са ги извършили. Подобно на него кралят дон Рамиро в желанието си да не се заличи от паметта на испанците голямата подкрепа, която му оказал блаженият апостол свети Яков^[4], когато ги избавил от господството на маврите и обещал

да бъде наш помощник във всички сражения с тях, накарал да напишат историята на това събитие и за привилегиите, които предоставил и които сега от цяла Испания получава църквата Сантяго, в която тогава са живели испанците. Тази грижа, която са имали древните, трябва да стане навик и в наше време, и колкото нашата памет е по-слаба, отколкото е била неговата, и по-малко споменавана за доброто, което получава, толкова повече ще си припомним за благодеянията, получени от другите, които не можем да забравим, без да бъдем порицани строго. И тъй като в следващите подвизи получаваме от бога неговото голямо благоволение по три начина: първият чрез многото души, които се спасиха и още ще се спасяват от рода на тези, които вече владеем; вторият — големите изгоди, които получаваме обикновено от тях при нашето господство; третият — чрез голямото звание, което нашето кралство получава на много места, покорявайки огромна неприятелска мощ толкова далеч от нашата земя; нека си спомним това за възхвала на бога и оставим едно забележително възпоменание за господаря, когото вече назовахме по-горе и в чест на много негови добри слуги и други добри хора от нашето кралство, които положиха доблестно старание в казаните подвизи. И понеже споменатата хроника е посветена специално на този господар, искаме веднага да започнем с неговите нрави и добродетели, а също и с телесна външност, за да следваме стила на някои истински автори, от които вече сме видели някои хроники.

[1] Авторът неизвестен. Помества само откъси. — Б.р. ↑

[2] Тома Аквински. — Б.пр. ↑

[3] Вероятно Сеута. — Б.пр. ↑

[4] На испански Сантяго. ↑

ЗА ПРАВИТЕ НА ИНФАНТА ДОН ЕНРИКИ

Струва ми се, че бих написал, прекалено много, ако искам да разкажа нашироко всички подробности, както някои историци обичат да пишат за принцовете, за които са предназначени техните истории. И тъй, описвайки подвизите им, в страстното си желание да възвеличат техните добродетели, започват с постъпките от най-ранната им възраст. Но нека допуснем, че автори с такива способности не са правили някои неща без известна цел; чрез настоящото аз се отдалечавам от такова писане, защото съзнавам, че тук подобно нещо ще бъде ненужен труд. Нито пък умея да правя дълги описания на чертите на лицето, защото на този свят мнозина са имали красиви черти на лицето, но с безчестните си пороци са опозорили името си, и за да не бъда голословен, достатъчно е казаното от философа по този въпрос: че телесната красота не е напълно достатъчна. И тъй, връщайки се на моята тема, ще кажа, че този благороден инфант беше с доста висок ръст и беше човек със здрава мускулатура и едри и здрави крайници; косата му беше малко повдигната; цветът на лицето му по рождение бе бял, но поради продължителния труд с времето то придоби друг вид. Външността му на пръв поглед внушаваше страх у тези, които не го познаваха; когато се разгневеше, макар че се случваше рядко, лицето му придобиваше много недружелюбно изражение. Твърдостта на сърцето му и остротата на таланта му бяха в превъзходна степен. Несравнимо беше желанието му да извърши големи и възвишени подвизи. Сластолюбие и користолюбие никога не са намирали място в сърцето му, защото беше толкова умерен в първите си дела, че целият му живот премина в непокътнато целомъдрие и тъй чист и непорочен го прие земята. А какво мога да кажа за неговото величие, освен че то беше изключително сред всички принцове на света! Според моето мнение той беше принцът без корона, който възпита най-много и най-добри хора. Неговият дом беше главното убежище за всички добри хора от кралството, и още повече за чужденците, чиято голяма слава водеше до много голямо нарастване на

неговите разходи; тук, общо взето, се срещаха с него хора от различни нации с толкова различни обичаи от нашите, че почти всички го смятаха за някакво чудо, защото никой никога не беше си тръгнал от дома му, без да е получил благодеяние. Всички свои дни прекара в безкрайно голям труд; навярно сред никоя човешка нация не може да се говори за някого, че се е държал по-великолепно от него. Би трябвало да се разкаже колко нощи очите му не бяха познали що е сън, а тялото му беше толкова издръжливо, че сякаш се превръщаше в друга същност. Работеше така неуморно и така напрегнато, както поетите си представят, че гигантът Атлас крепи небесата на раменете си, и поради големите познания които имаше за движението на небесните тела, хората от нашето кралство казваха, че делата на този принц надминават планинските върхове. Какво бих могъл да кажа, освен че неща, които се струваха невъзможни за хората, неговата неизчерпаема сила ги правеше да изглеждат леки. Беше много разумен и авторитетен човек, разсъдителен и с добра памет. Жестовете му бяха спокойни и говореше кротко; беше постоянен в антипатиите си и смирен в щастливи дни. Сигурен съм, че никога никой принц не е имал васал с подобно положение, още повече с такава голяма роля, който да е изпитвал такова послушание и уважение, каквито той имаше към кралете по негово време в Португалия и особено към крал дон Афонсу в началото на неговото ново управление, както може да се узнае по-подробно от неговата хроника. За него беше непозната омразата и злонамереността към някой човек, колкото и тежко провинение да беше извършил срещу него, а благодушието му по този въпрос бе толкова голямо, че сведущите го упрекваха, че щял да умре от раздаване на справедливост, но той навсякъде другаде постъпваше по същия начин. И смятаха така, защото не само се сдобри с някои негови слуги, които го бяха изоставили край Танжер — а това за него беше най-опасният случай, в какъвто не беше изпадал нито преди, нито след това, — без да им наложи каквото и да било наказание, но дори повиши някои, защото били служили добре, което, според преценката на хората, съвсем не бе заслужено. И този е единственият недостатък, който успях да открия у него и да ви го опиша. И понеже Тулий казва, че авторът може да се защитава в своето писание всяко нещо, което му се струва справедливо, в шеста глава на това съчинение ще направя по този въпрос едно изказване, за да остана истински автор. През един

много кратък период от живота си той пиеше вино и това беше в самото начало на неговото учение, по после през целия си живот не се докосваш до него. Изпиваше винаги голяма любов към обществените работи в тези кралства, отдавайки голяма част от труда си за тяхното добро изпълнение и много обичаше да прави нови опити за всеобща полза, макар това да му струваше големи разходи. И така се наслаждаваше, когато си служеше с оръжията, особено срещу враговете на светата вяра, и толкова желаше мир с всички испанци. Беше обичан от всички, защото почти на всички беше полезен и на никого не причиняваше вреда. Неговите отговори винаги бяха благи, с което много зачиташе положението на всеки човек, независимо от кое съсловие е. От устата му никога не беше излязла срамна или неприлична дума. Беше много покорен на всички заповеди на светата църква и с голяма набожност слушаше всички нейни служби; те се извършваха с не по-малка тържественост и церемониалност в неговата капела, отколкото в някоя катедрална църква. Изпитваше и голямо благоговение към всички свещени неща, а към свещениците се отнасяше с уважение и им помагаше с благодеяния. Почти половината от годината прекарваше в пост, а бедните никога не си отиваха от него с празни ръце. Сигурен съм, че не бих могъл да намеря друг католически или религиозен принц, който може да постъпва като този. Сърцето му не познаваше що е страх, освен от греха, защото с добродетелни дела и почтени нрави се раждат големите и възвишени подвизи в следващата глава, където ще обхвана всички забележителни неща, които той направи в служба на бога и за честта на кралството.

ПРИЧИНИТЕ, ПОРАДИ КОИТО СЕНЬОР ИНФАНТЪТ БЕ ПОДТИКНАТ ДА ЗАПОВЯДА ДА СЕ ТЪРСЯТ ЗЕМИТЕ НА ГВИНЕЯ

И тъй, нека си представим, че знаем някои неща, след като познаваме техния творец, а и целта, заради която той извърши такова голямо дело. Понеже в предишните глави описахме сеньор инфанта като главен творец на тези неща, започвайки с него доколкото можахме по-ясно, ще бъде добре в настоящата глава да узнаем целта, заради която ги извърши. А вие трябва да забележите добре, че великодушието на този принц естествено го подбуждаше винаги да започва и извършва големи подвизи, поради което, след като бе превзета Септа, пращаше непрекъснато въоръжени кораби срещу неверниците, тъй като имаше желание да опознае земята отвъд Канарските острови и отвъд един нос, който се нарича Божадор, защото дотогава нито от описания, нито по спомен на някои хора се знаеше определено каква е земята, която беше отвъд споменатия нос. Добре, че някои казваха, че оттам е минал Свети Брандау, а други, че били отишли два галеона и не се върнали вече. Но ние по никакъв начин не намираме, че това не е могло да стане, защото не може да се допусне, че ако споменатите галеони са отишли там, не са се намерили други кораби, които да узнаят за пътешествието им. И тъй като споменатият сеньор поиска да узнае истината за това, смятайки, че ако той или някой друг не се помъчи да го узнае, никакви моряци, нито търговци някога биха се заели с това, защото е ясно, че никога никой от тях не се отправял на плаване, ако не е очаквал отнякъде някаква изгода; и виждайки също така, че никой друг принц не полага усилия за това, той изпрати към тези места свои кораби, за да се осведоми напълно от очевидци, подтикван към това в служба на бога и на краля

дон Едуарти, негов господар и брат, който царуваше по това време. И тази беше първата причина за неговото начинание.

А втората бе, защото той смяташе, че ако в онези земи намерят някакво испанско селище или някакви такива пристанища, до които могат да плават безопасно, и ако можеха да занесат в тези кралства много стоки; те щяха да намерят там добър пазар, разумно погледнато, защото с тях не общуваха други тукашни хора, нито от други места, които да са известни и да се знае, че са занесли там нещо, което се намира в тези кралства, чиято търговия би донесла голяма полза на местните жители.

Третата причина беше, че се говореше, че господството на маврите в африканската земя било много по-голямо, отколкото си мислеха всички, и че сред тях нямало християни, нито някаква друга вяра. И понеже всяко същество поради вродена предпазливост е принудено да узнае силата на своя враг, споменатият господар се постара да изпрати хора да узнаят за него, за да разберат точно докъде стига силата на неверниците.

Четвъртата причина беше, че през тези тридесет и една години, откакто воюваше с маврите, той нито веднъж не срещна крал християнин, нито някой господар извън тази земя, който от любов към нашия господ Исус Христос да пожелае да му помогне в споменатата война. Искаше му се да знае дали по тези места има някои испански принцове, у които милосърдието и любовта към Христос е толкова силна, че да пожелаят да му помогнат срещу тези врагове на вярата.

Петата причина беше голямото желание, което имаше, да преумножи светата вяра в нашия господ Исус Христос и да ѝ принесе всички души, които поискат да се спасят, разбирайки, че цялото тайнство на възплъщението, смъртта и страданието на нашия господ Исус Христос беше извършено с тази цел, разбира се, за спасението на изгубените души, които споменатият господар със своите усилия и разходи искаше да вкара в правия път, осъзнавайки, че не може да направи по-голям дар на господата и понеже бог е обещал сто блага за едно, правилно ще бъде да вярваме, че за толкова добрини, разбира се, за толкова души, спасени от този господар, в Божието царство той щеше да получи стократно повече награди, че душата му след този живот, щеше да бъде увенчана със слава в небесното царство; защото аз, който написах тази история, видях толкова мъже и жени от онези

места, върнати към светата вяра, че дори този принц да беше езичник, молитвите на тези хора бяха достатъчни, за да го доведат до спасение. И видях не само тях, а и техните деца и внуци, такива истински испанци, като че в тях бе вдъхната божествена милост, за да познаят ясно самите себе си. Но освен тези пет причини аз имам и шеста, която, изглежда, е коренът, откъдето изникват всички други, а това е благосклонността на небесните въртения и понеже само преди няколко дни писах в едно писмо, което той изпращаше до господин краля, че макар да е писано, че баронът-познавач е овладял тайните на звездите, движението на планетите, според добрата преценка на светите доктори, не може да навреди на добрия човек; очевидно е обаче, че тези небесни тела са подчинени на тайнството на нашия господ бог и се движат с известна закономерност и в различни граници, открити на хората благодарение на неговата милост, и под чиито влияния понижшите тела са склонни към известни страдания. И ако трябва да говорим като католици, че ако неблагоприятните предопределения на небесните въртения, преценено разумно, по някаква божествена милост могат да водят до затруднения, много по-логично е, че тези, които са благоприятно предопределени от тази същата милост, не само следват своя ход, но и се умножават много повече. Тук обаче искам да ви опиша как този почтен и уважаван принц имаше склонност към тези неща и от една естествена подбуда. И това е така, защото неговият асцендент беше Овен, който е дом на Марс, а Слънцето в Овен е в екзалтация, а неговият господар беше в единадесети дом заедно със Слънцето. И тъй като споменатият Марс беше във Водолей, който е дом на Сатурн и дом на надеждата, означаваше, че този господар се стреми към възвишени и големи завоевания, по-специално към търсене на неща, които са скрити за другите хора, и тайни, в зависимост от качествата на Сатурн, в чийто дом е той. И понеже е придружен от Слънцето, както казах, а Слънцето е в дома на Юпитер, означаваше, че всички негови сделки и завоевания ще бъдат осъществявани честно и за радост и удоволствие на неговия крал и господар.

ПОРАДИ КАКВА ПРИЧИНА КОРАБИТЕ НЕ СЕ ОСМЕЛИХА ДА МИНАТ ОТВЪД НОС БОЖАДОР

Подтикван към това начинание от причините, които вече чухте, инфантът започна да стяга за път своите кораби и хора, необходими му за случая; както ще узнаете по-нататък, той изпрати там много пъти още хора, които имаха опит в големи подвизи и които сред останалите имаха много добро име във военното дело, но никой нито веднъж не се осмели да мине отвъд нос Божадор и да узнае земята отвъд него, както желаше инфантът. И нека кажем истината — това не беше поради липса на сила и увереност, нито на добра воля, а заради новостта на случая, свързан с неопределена и стара слава, която се носеше сред испанските моряци почти от няколко поколения. И макар тази слава да беше измамна, защото опитът от това застрашаваше с патила дори след смъртта, беше голямо любопитството кой ще бъде първият, който би пожелал да изложи живота си на подобна опасност. Как ще минем, казваха те, границите, поставени от нашите бащи, и каква полза може да донесе на инфанта гибелта на нашите души и тела, защото, както се знае, ще се превърнем в самоубийци? Нима в Испания не е имало нито други принцове или господари, толкова жадни за тези познания, както нашият господар инфантът? Без съмнение трябва да се предположи, че сред толкова много благородници, извършили такива големи и възвишени подвизи за чест и слава на своята памет, е имало някой, който се е захващал с това. Но при очевидна опасност и без надежда за чест и печалба, те са престанали да се опитват. Съвсем ясно е, казваха търговците, че зад този нос няма нито хора, нито някакво селище; а земята е не по-малко песъчлива, отколкото либийските пустини, където няма нито вода, нито дървета, нито зелена трева, а морето е толкова плитко, че на една левга от брега няма място по-дълбоко от един разтег. Теченията са толкова силни, че всеки кораб, който мине оттам, не може да се върне никога вече. Затова нашите

предшественици никога не са се решавали да го преминат. И несъмнено не е било малко невежеството им, щом не са знаели да нанасят на картите как се редуват приливите и отливите и откъде хората могат да плават с кораби. И какъв според вас трябва да бъде капитанът на кораба, на когото да го поверят при подобни опасения и ще наведе какви да бъдат хората, на които да се гласува доверие и даде власт по такива места, които да се нагърбят с такава дързост при толкова сигурни изгледи за смърт?

О ти, дево Темида, казва авторът, която между деветте музи на планината Парнас си имала специалната привилегия да разкриваш тайните на пещерата на Аполон! Аз се съмнявам дали твоят страх е бил толкова голям, когато си стъпвала на свещената плоча, където божествените откровения са ти причинявали мъка, не по-малка от смъртта, отколкото страха на тези, застрашени не само от опасността, но и от нейната сянка, чието голямо заблуждение беше причина за много разходи, защото инфантът дванадесет години подред се мъчи всяка година да изпрати кораби към онези места като изразходваше голяма част от своите доходи, а нито веднъж никой не се осмели да премине онази граница. Добре че не се връщаха без чест, защото за да поправят онова, в което не бяха успели, някои отиваха към бреговете на Гренада, а други се отправяха по море на изток, докато заграбят някоя голяма плячка от неверниците, с която достойно се завръщаха в кралството.

КАК ЖИЛ ЯНИШ, РОДОМ ОТ ЛАГУШ, ПРЪВ ПРЕМИНА ОТВЪД НОС БОЖАДОР И КАК ОТНОВО СЕ ВЪРНА ОТТАМ ЗАЕДНО С АФОНСУ ГОНСАЛВИШ БАЛДАЯ

Инфантът посрещаше винаги с голямо търпение онези, които изпращаше за капитани на своите кораби, за да търсят онази земя, не ги упрекуваше за никакъв техен недостатък, а по-скоро с изящна сдържаност изслушваше техните развълнувани думи, правеше им благодеяния, каквито беше свикнал да прави на всички, които му служеха добре; а едни или други, особено пък онези от неговия дом, караше да се върнат веднага с въоръжените си кораби, прибавяйки им нови поръчения с обещание за по-големи възнаграждения, ако успеят да направят нещо повече, отколкото при пътуването, което бяха извършили първите, за да може да узнае някои неща, в които се съмняваше. И най-последно, след дванадесет години, инфантът заповяда да екипират една барша, а за неин капитан назначи Жил Яниш, негов оръженосец, когото по-късно направи кавалер и го посрещна много добре, след като Яниш, следвайки пътя на другите, обзет от същия страх, не стигна по-далече от Канарските острови, където взе няколко пленника, с които се върна в кралството. И това стана в лето господне хиляда четиристотин тридесет и трето. Но още на другата година инфантът нареди да се екипира отново споменатата барша и като извика Жил Яниш настрана, го помоли много настоятелно да се помъчи все пак да мине онзи нос, че и да не направи нищо повече с това пътешествие, то това щяло да бъде достатъчно. „Вие, каза инфантът, не можете да срещнете толкова голяма опасност, че надеждата за награда да не бъде много голяма; и наистина аз се учудвам каква е тази фантазия, която ви е обзела всички от едно толкова несигурно нещо, защото ако все пак в тези неща, които се разправят, имаше нещо вярно, колкото и малко да е, не бих ви обвинил

толкова много, ако не се позовавахте на мнението на четирима моряци, които, както са взети набързо от Урандиш или от някое друго пристанище, към което обикновено плавате, но не умеят да си служат нито с компас, нито с мореплавателски карти; обаче вие все пак не се бойте от тяхното мнение при вашето пътуване, защото с божие милосърдие не ще се върнете от него другояче, освен с чест и печалба.“ Инфантът беше човек с много голям авторитет, поради което неговите забележки, колкото и умерени да бяха, задължаваха много разумните, както се видя на дело при него, който след тези думи реши с твърда воля да не се завръща при своя господар, без да донесе вест от онова, за което го изпращаше; и наистина така направи, защото при това пътуване, пренебрегвайки всички опасности, задмина носа, където намери нещата съвсем различни от онова, което той и другите бяха предполагали дотогава. И макар че подвигът, що се отнася до труда, беше малък, то само заради дързостта беше сметнат за голям, защото ако първият, който беше стигнал този нос, беше направил същото, нямаше да бъде възхваляван толкова, нито щеше да му бъде изказана благодарност, но колкото по-голям страх всяваше у другите опасността от това нещо, толкова по-голяма чест и слава щеше да донесе на онзи, който го извърши. Ако случаят с Жил Яниш представлява някаква слава, то той трябва да бъде добре познат от думите, които инфантът му каза преди неговото заминаване, и чиято опитност бе достатъчно проявена при неговото пристигане, защото бе много добре посрещнат от него, не без изгодно увеличаване на чест и имуществото. И тогава Жил Яниш му разказа подробно как е минало всичко, как накарал да спуснат лодка, с която излязъл на суша, където не намерил никакви хора, нито следи от селище. „И тъй, господарю, каза Жил Яниш, сметнах, че трябва да донеса някакъв знак от тази земя, защото когато стъпих на нея, отскубнах тази трева, която представям на ваша милост и която в онова кралство ние нарекохме рози на Света Дева Мария“. И след като той завърши така разказа за своето пътешествие, инфантът заповяда да се екипира един баринел, с който изпрати Афонсу Гонсалвиш Балдая, който беше негов виночерпец, а така също Жил Яниш с неговата барша, като им заповяда да се върнат там още веднъж, както те наистина направиха и минаха отвъд носа петдесет левги, където намериха земя без къщи, но със следи от хора и камили. И може би защото му е било заповядано

така, или по необходимост, те се завърнаха с тази вест, без да направят друго нещо, освен да разкажат за видяното.

КАК НУНУ ТРИЩАУ СТИГНА ТАМ, КЪДЕТО БЕШЕ АНТАУ ГОНСАЛВИШ, И КАК ГО НАПРАВИ РИЦАР

Тъй като философът казва, че в началото всяко нещо има две страни, ще отдадем голяма възхвала на този почтен млад мъж за неговото дело, извършено с такава смелост, защото, разбира се, той беше първият, който взе трофей при това завоевание, и заслужава да бъде изтъкнат пред всички други, които по-късно участваха в него, защото римляните са имали обичай, както пишат св. Августин в своята книга, която е написал *de civitate Dei*, и Тит Ливий в своите „Декади“, че на всички онези, които са бивали ранени първи в битките или влизали в крепостите, или са скачали в корабите, впоследствие им давали допълнителни възнаграждения, които получавали в деня на триумфа като свидетелство за своята добродетел, както надълго и нашироко ги описва Валерий в обобщението, което е направил за римската история. И тъй впрочем Антау Гонсалвиш ще получи своето рицарство, както възнамеряваме да го опишем в тази глава, а след това ще му дадем отличията в ордена Христос, в който постъпи отпосле, като го направиха секретар на този благороден и велик принц. И в памет на неговата слава да се смята за удовлетворен, че е отбелязан в този том, чието съдържание ще остане завинаги, докато сред хората има писмо и четмо и ще бъде свидетелство за неговата доброта.

Сега нека видим как Нуну Трищау, един млад рицар, твърде храбър и мъжествен, възпитан още от малко момче в двора на инфанта, стигна до онова място, където се намираше Антау Гонсалвиш; и който водеше една въоръжена каравела със специалната заръка на своя господар да мине, колкото може по-далече отвъд пристанището Галея, да се помъчи по възможно най-бързия начин да хване хора; същият, плавайки по курса на своето пътешествие, стигна там, където беше Антау Гонсалвиш. И вече вероятно разбирате каква беше радостта им, защото са от едно кралство и са възпитани в един дом, озовали се

толкова далеч от своята земя, и развързвайки езиците си, както трябва да се предположи, времето и на двамата мина в приказки — единият да пита за новини от своя господар, а така също от приятели и познати, а другият да се интересува за своята плячка; тогава Нуну Трищау каза на един арабин, когото водеше със себе си и който беше роб на инфанта, неговия господар, да поговори с някои от пленниците, за да види дали ще разбере техния език и ако се разберат, това би било от голяма полза, за да се разбере положението и условията, при които живеят хората от тази земя. И добре стана, че говориха и тримата, но езиците им бяха много различни един от друг, поради което не можаха да се разберат. И понеже Нуну Трищау почувствува, че не може да разбере нищо повече за нравите и обичаите на тази земя от онова, което му беше разказал Антау Гонсалвиш, пожела да си тръгне; но завистта, която Сократ възхвалява в добродетелните младежи, така помрачи сърцето му, че пожела, преди да си тръгне, ако може да извърши пред очите на онези нещо полезно. „Как и с какво право — обърна се той към хората от своята дружина — можем да си тръгнем така за Португалия, без първо да покажем нещо от нашия труд? Наистина ви казвам, че колкото до това, което се случи с мен, струва ми се, че ще бъда обвинен несправедливо, още повече че имам рицарско звание, ако не взема оттук друга, по-богата плячка, защото сеньор инфантът може да наложи обезщетение за такъв голям разход.“ Тогава заповяда да извикат Антау Гонсалвиш, а така също благородниците, които водеше със себе си, за да изложи пред тях намерението си. „Вие, каза той, приятелю Антау Гонсалвиш, знаете волята на инфанта, нашия господар, заради която са направени много, и то големи разходи, от петнадесет години насам из тези места, а още не можем да бъдем сигурни в хората от тази земя, в която не съществува нито закон, нито нечие господство. И понеже тъй или иначе вече водите на тези двама души, той ще може да узнае нещо, нека не се пречи, защото ще бъде много по-добре, ако отведем и още много други, тъй като освен мъдростта, която сеньор инфантът ще прояви към тях, той ще има и полза от техните услуги или подчинение. Струва ми се обаче, че ще бъде добре да направим така, че през следващата нощ вие да изберете десет души от вашите, а аз ще избира още десет от моите, от най-добрите, които всеки от нас има, и да отидем да търсим онези, които вече сте срещали. И тъй като казвате, че по ваша преценка няма повече

от двадесет души бойци, а останалите са жени и деца, за кратко време ще можем да ги изловим всичките, но ако не ги открием, ще намерим други, които също така да пленим, а може би и нещо много повече.“

„Аз не вярвам — каза Антау Гонсалвиш — че нашето отиване няма да бъде напразно, ако търсим онези, които срещнахме, защото мястото е един гол хълм, където няма нито къща, нито колиба, в които те могат да живеят, още повече, че не ги видяхме да се връщат отнякъде като хора, които бяха дошли там от друго място. И най-лошото, което ми се струва в тази работа е, че те вероятно са известили всички други и може би там, където мислим да ги хванем, ще се превърнем в тяхна плячка. Обмислете всичко добре, та тук, където сме дошли да победим, да не понесем загуби“. Но колкото и добър и съобразен с обстоятелствата да беше съветът на Антау Гонсалвиш и колкото да искаше да го приеме Нуну Трищау, там се намериха двама оръженосци, чийто разум не можа да надделее над желанието да правят благоденствия — единият от тях се казваше Гонсалу ди Синтра, за чиято доброта ще можете да научите по-нататък в тази история, а другият — Диегу Аниш да Валадариш — храбър оръженосец по телосложение, проверен в много и големи опасности. И тези двамата станаха причина да пропадне съветът на Антау Гонсалвиш, така че щом се свечери, тръгнаха съгласно заповедта, която Нуну Трищау първоначално беше дал. И случи се така, че през нощта те отидоха там, където хората лежаха пръснати в два стана, може би онзи, който Антау Гонсалвиш беше намерил, или някакъв подобен; оградата на двата стана беше ниска и нашите се разделиха на три групи, за да могат полесно да ги улучат, защото още не знаеха със сигурност мястото, където спят хората, а само доколкото ги усещаха; пък и както знаете, такива неща се усещат много добре нощем, отколкото денем. И щом се приближиха до тях, ги нападнаха много енергично, като викаха висока „Португалия и Сантяго“. И ужасът от тези думи така обърка нашите врагове, че всички се разбягаха като побъркани, без какъвто и да е опит да се защитават. Мъжете обаче оказаха известна съпротива, като се бранеха с копията си, защото те не могат да си служат с друго оръжие, й особено един от тях, който се срещна лице с лице с Нуну Трищау и се защитава, докато не бе убит. А освен този когото Нуну Трищау уби лично, останалите убиха още трима и плениха десет, между които мъже, жени и момчета. И без съмнение още много други щяха да бъдат

убити или пленени, ако всички бяха улучили заедно при първото сблъскване. И сред така пленените имаше един най-едър между тях, който се казваше Адаху и за когото казваха, че бил рицар, а и той с поведението си показваше ясно, че превъзхожда другите по благородство. Сред десетте души, за които вече казахме, че бяха заедно с Нуну Трищау, имаше един, комуто викаха Гомиш Злия, момък от добър род, възпитан в двора на инфанта, който в тази битка показа, че силата му е пораснала твърде много, поради което по-късно беше отрупан с почести. След като свърши така описаното събитие, всички участници в битката се събраха и започнаха да настояват Антау Гонсалвиш да стане рицар, а той, оценявайки по-ниско своя труд, каза, че няма смисъл за такава дребна работа да получава толкова голяма чест, още повече че неговата възраст нито изисквала това, нито той по собствено желание някога би го поискал, освен ако извърши по-големи подвизи. И накрая поради неотстъпното настояване на другите, а понеже Нуну Трищау чувствуваше, че е правилно, трябваше да направи Антау Гонсалвиш рицар, макар че беше против неговото желание; и оттогава започнаха да наричат онова място „Пристанището на рицаря“, понеже това беше първият рицар по тези места. След като се прибраха на корабите си, капитаните заповядаха на арабина, който Нуну Трищау водеше със себе си, да поговори с маврите, но нито веднъж не можаха да го разберат, защото техният език не е мавритански, а азанегия^[1] от Заара, защото така се нарича тази земя; но рицарят, тъй като беше единственият благородник сред другите пленници, изглежда беше видял повече и по-хубави неща и беше ходил по други земи, където беше научил мавритански език и затова се разбираше с арабина, на когото отговаряше за каквото и да го попиташе. И за да изпитат туземците и за да научат за тях нещо по-сигурно, пуснаха арабина и една от пленените мавърки да отидат и кажат на другите, че ако искат да дойдат при тях, за да говорят за откуп на някой от тези, които бяха хванали, или за споразумение за търговия, могат да го сторят. И след два дни там се стекоха към сто и петдесет маври пеша и тридесет и пет на коне и камили, като доведоха и мавъра със себе си. И макар че външно изглеждаха варвари и диваци, не им липсваше известна хитрост, с която се опитаха да заблудят враговете си: защото отначало се появиха само трима при брега на реката, а другите бяха останали в засада с намерение, когато нашите слязат на

суша, без да подозират измамата, тези, които бяха скрити, да могат да ги хванат, нещо, което лесно можеха да направят поради своята многочисленост, ако нашите бяха по-малко бдителни. Но като усетиха, че са открити, а и това стана, защото видяха, че хората от лодките направиха завой, понеже робът не се появи, маврите разкриха лицемерието си, с което искаха да ни заблудят, и всички излязоха при рекичката и започнаха да ни замерят с камъни и да проявяват своите нрави; тогава показаха онзи арабин, който бе изпратен при тях, завързан като човек, когото им се искаше да смятат за свой пленник, а той каза на нашите да се пазят от тези хора, защото те не били дошли там за друго, освен да ги заблудят, ако могат. И тогава нашите се върнаха на корабите, където си разделиха пленниците според късмета, а другите маври се върнаха в своите станове, вземайки обаче арабина със себе си. И тъй като вече беше натоварил своя кораб, както му беше заповядал инфантът, Антау Гонсалвиш се върна в Португалия, а Нуну Трищау продължи напред, за да изпълни задачата, която му беше поставена, както казах преди. Обаче след заминаването на Антау Гонсалвиш, като видя, че неговата каравела трябваше да бъде поправена, той нареди да я изтеглят на брега, където заповяда да я почистят и да поправят онова, което е необходимо, изчаквайки благоприятен момент, за да тръгне за пристанището в Лисабон — от тази негова смелост мнозина останаха възхитени. И следвайки своя път, те минаха пристанището Галея и стигнаха до един нос, който нарекоха „Белия нос“ и слязоха на суша, за да видят дали ще могат да вземат някаква плячка. И макар че не намериха следи от хора, а също и от хамаци, бяха посъветвани да се върнат поради това, че този път не можеха да направят нищо повече, отколкото при първото си въодушевление.

[1] Неизвестен. — Б.пр. ↑

КАК АВТОРЪТ РАЗМИШЛЯВА ТУК ВЪРХУ СЪЧУВСТВИЕТО, КОЕТО ИЗПИТВА КЪМ ОНЕЗИ ХОРА И КАК БЕШЕ ИЗВЪРШЕНА ПОДЯЛБАТА ИМ

О, ти, небесни отче, който без нито едно движение на своята божествена същност, с могъща ръка управляваш цялата безчетна дружина на своя свещен град и който владееш всички висши творения, разделени на девет сфери, и движиш кратките и дълги възрасти, както си искаш! Аз те умолявам моите сълзи да не бъдат във вреда на съвестта ми, защото не за закона на онези, а за тяхната човечност плача жално над тяхното страдание. И ако немислещите животни със своето животинско чувство по една естествена вродена склонност познават болките на себеподобните си, какво би искал ти да направи моята човешка природа, като вижда пред очите си тази клета дружина, като си помисля, че и те са потомци на адамовите синове! На другия ден, който беше осми август, много рано сутринта, понеже имаше затишие, моряците започнаха да поправят лодките си и да изкарват пленниците, за да ги пренесат, както им беше заповядано; а сред тях, събрани заедно на това поле, можеше да се види нещо поразително, защото някои бяха доста бели, красиви и стройни; а други не чак толкова бели, приличаха почти на мулати; трети пък бяха черни като етиопци и толкова грозни, както в лицата, така и в телата, че хората, които ги пазеха, сякаш виждаха картините от долното полукълбо. Но кое сърце, колкото и кораво да е то, няма да бъде обхванато от чувство на състрадание като вижда тази дружина, защото едни бяха свели глави с лица, облени в сълзи, загледани едни в други; някои стенеха много тъжно, като гледаха небето, вперили очи в него, ридаеха силно, сякаш молеха в хор отеча на природата; други разраняваха лицата си с ръце, хвърляйки се на земята, трети оплакваха живота си във формата на песен, според обичая на тяхната земя, при което, макар че думите на

този език не можеха да бъдат разбрани от нашите, добре отговаряха на дълбоката им скръб. А за да увеличат тяхната болка, дойдоха след това и онези, които имаха за задача да ги разделят и започнаха да ги делят едни от други, за да изравняват дяловете си, при което ставаше нужда да се разделят децата от родителите, жените от мъжете им и брат от брата. Не се спазваше никакво правило нито за приятели, нито за роднини, и всеки отиваше там, където му се паднеше. О, всемогъща съдба, която вървиш и нанасяш удари, и разполагаш нещата в света, както ти се хареса! И дори не откриваха пред тези нещастни хора някакво познание за задгробния живот, за да могат да получат известно утешение в голямата си скръб. А вие, другите, които се занимавахме с тази делба, погледнете със състрадание това голямо нещастие и вижте как се притискат едни до други, че само с мъка можете да ги разделите! Кой би могъл да извърши това разделяне без много голям труд и мъка, защото децата, след като ги оставеха на една страна, щом видеха родителите си на другата, скачаха бързо и отиваха при тях; майките стискаха другите деца в ръцете си и се хвърляха с тях по очи, наранявайки се и без много да щадят телата си, за да не им ги измъкнат! И така с голям труд и мъка свършиха с разпределянето, защото освен трудностите, които имаха с пленниците, цялото поле беше пълно с хора както от това селище, така и от околните села и райони, които този ден бяха оставили ръцете си да починат, макар че от тях зависеше прехраната им, само за да видят това невиджано и нечувано нещо. И като виждаха как едните плачат, а другите ги разделят, те вдигнаха такава голяма врява, че ръководещите разпределянето изпаднаха в тревога. Инфантът беше там на един силен кон заедно със своите хора и разпределяше техните награди като човек, който от своя страна иска да направи малко съкровище, той много скоро раздели 54 души, които се паднаха в неговата пета част, понеже цялото му основно богатство беше в неговата воля; той размишляваше с голямо удоволствие за спасението на тези души, които преди това са били изгубени, и сигурно тези негови размисли не бяха напразни, защото, както казах вече, след като научиха езика, те с малко труд станаха испанци, а аз, който събрах тази история в настоящия том, видях в град Лагуш момци и девойки, техни деца и внуци, родени в тази земя, толкова добри и толкова истински испанци,

сякаш бяха потомци още от началото на христовия закон на онези, които първо са били покръстени.

КАК ЛАНСАРОТИ И ДРУГИТЕ ОТ ЛАГУШ ПОИСКАХА РАЗРЕШЕНИЕ ОТ ИНФАНТА ДА ОТИДАТ В ГВИНЕЯ

... Оттук ще научите, че рицарят Лансароти, алмошариф^[1] от Лагуш, заедно със съдиите, алкалда и чиновниците от общинския съвет на селището дойдоха при инфанта от името на всички първенци на града и му казаха така: „Ваше височество знае добре как жителите на нашето селище, откакто беше превзета Септа, досега винаги са служили и служат лично и със своите кораби във войната с маврите, в служба на бога и на краля — нашия господар. А така също и по време на другите крале, когато брегът на кралството беше нападан от маврите, нашите кораби бяха първите, които се подготвиха за война с тях, както може да се намери и в писанията и в по-стари спомени на някои възрастни хора. Сега, господарю, след като ваша милост заповяда да търсим гвинейската земя, вие знаете много добре как в този град направихме по-голямата част от вашите кораби и тук бе извършена за вас цялата работа, която беше по силите ни. И затова, господарю, след полагащото се подчинение, в което се намираме пред краля, ваш племенник и наш господар, на вас главно сме признателни и задължени да ви обичаме и да ви служим, сега размишляваме по какъв начин нашата служба може да ви бъде от особена полза, така че чрез заслугата ни за големите старания и труд да бъде издигната нашата чест и слава в паметта на хората от другите съсловия, пък и да не получим друго възнаграждение за нашия труд, за нас това би било достатъчно; но ние сме сигурни, че от това ще извлечем голяма полза, на първо място надеждата, която имаме, че ще получим след завръщането си от нашата работа големи възнаграждения от ваша милост. И наистина, господарю — казаха те, — делото е такова, че жителите на това селище и след вашите дни на този свят, както и докато съществува население, ще се чувствуват задължени да молят бога за вас, а онези, които поради злобата си биха поискали да бъдат

толкова неблагодарни, че да се опитат да отрекат това — вашите благодеяния, които всеки ден ще виждат с очите си, ще се превърнат в техен главен обвинител, защото ще виждат пред себе си големи потомства от слуги и слугини, които ///нат за ваша милост, а техните къщи ще бъдат пълни с хляб, който ще идва от островите, заселени благодарение на вас; още старите писания винаги са говорили за големите привилегии и свободи, които ще получават чрез ваше височество... Обаче ние, господарю, размишлявайки върху всичко това, виждаме как с всеки ден все повече се мъчите във войната с маврите и след като научихме, че при пътуването на Лансароти с неговите каравели са били намерени голям брой маври на остров Тидер, където по-късно беше убит Гонсалу ди Синтра, и тъй като маврите от споменатия остров могат да създадат пречки на вашите кораби, искаме, ако ваша милост благоволи, да воюваме с тях, готови сме да умрем или да попаднем в плен, за да смажем тяхната сила и мощ, така че вашите кораби да могат да минават без страх край цялата тази страна. И ако бог доведе работата до победа, след разгромяването на нашите противници ще можем да вземем плячка на голяма стойност, така че от вашата пета част можете да получите голяма печалба, при което и ние няма да останем без дял. И на това, господарю, бихме искали да получим отговор, за да потеглим решително на път, докато лятото позволява това.“

[1] Кралски ковчезник. — Б.пр. ↑

КАК ИНФАНТЪТ ОТГОВОРИ НА ХОРАТА ОТ ЛАГУШ И КАК СТАНА ЕКИПИРАНЕТО НА КОРАБИТЕ НА СПОМЕНАТИЯ ОСТРОВ

„Величието на нещата — отговори инфантът — много често се подценява там, където някои дребни неща се превъзнасят; защото по-добре е, когато малкото сърце свободно се отдава, отколкото голямото тяло, което предлага своето участие твърде скъпернически. И затова вашето доброволно предложение има по-голяма стойност, отколкото голямата помощ на други по-могъщи, които не ми я предоставят с такова желание; за него аз нямам нужда от по-сигурно доказателство от вашите предишни дела, които ме карат да ви почитам и възнаграждавам с онази обич и желание, че ще я проявявам към първенците от всяко мое село или град, в които по милост на краля, моя господар, имам пълна власт след него. А що се отнася до разрешението да отидете при маврите на остров Тидер, за което ме молите, аз ще ви го дам на драго сърце и ще ви възнаградя, и ще ви помогна за това, защото подобна молба е много похвална, тъй като не трябва да се цени толкова надеждата за печалби, колкото трябва да се познава добрата воля, която ви подтиква към това. И тъй, отсега нататък — каза той — можете да подготвяте нещата си за вашето заминаване и да ме молите за всичко, което може да послужи за вашето приготвяне, защото няма да бъда по-малко щедър към вас, отколкото към някои мои слуги, ако те се заемеха да направят споменатото пътешествие по моя лична заповед.“ При тези думи всички направиха дълбок поклон, целунаха ръцете му от името на всички, които бяха дошли там. Скоро след като всички от селището чуха тази вест, започнаха да се приготвят за екипиране на своите каравели, за да тръгнат на път, колкото може по-бързо; новините за тази подготовка се разнесоха из кралството и подтикнаха и други да влязат в дружината. Не вярваме обаче, че е било без специална заповед

на инфанта, защото и друг път съм казвал, че никой не можеше да отиде там без позволенията на този господар.

ЗА ДУМИТЕ, КОИТО КАЗА ГОМИШ ПИНШ, И КАК ОТИДОХА В ГВИНЕЙСКАТА ЗЕМЯ

Гомиш Пинш, който пътуваше с онази кралска каравела като главен капитан, както и като храбър и авторитетен човек, започна да говори за своето намерение пред всички: „Изглежда — каза той — капитаните на няколко каравели са решили да се върнат в кралството, защото се страхуват от опасностите, на които може да се изложат, ако зимата ги заvari по-далече от там, където сме сега. И понеже вие, останалите почитаеми господа и приятели, знаете много добре волята на сеньор инфанта, колко е важно да се познава част от земята на негрите и особено река Нил, аз реших да извърша пътешествие до тази земя, да се помъча на всяка цена да стигна вече до нея, да събера колкото може по-сигурни сведения за нея и за други неща и в това влагам надеждата за онова, което мога да спечеля при това пътешествие, а то не ще бъде малко за мен, защото знам, че сеньор инфантът ще ме възнагради и ще ми окаже чест за това, от което мога да извлека най-голяма изгода; и понеже имам достатъчно кораби, бих сбъркал, ако постъпя другояче, и затова ако някой от вас иска да дойде с мен, ще бъда изцяло на ваше разположение с всичко, което не е извън тази цел.“ „Истина ви казвам — отговори Лансароти — точно това беше и моето главно намерение, преди вие да кажете нещо по този въпрос, и на драго сърце ще ви последвам във вашето решение, защото така ми беше заповядано от инфанта, моя господар.“ „И тъй — каза Алвару ди Фрейташ — аз съм човек, който не може да се отдели от такава дружина, затова да вървим там, където желаете, та ако щете дори в земния рай.“ Към тях се присъединиха и други трима, а именно: Родригиш Аниш ди Травасуш, оръженосец на регента, Лоренсу Диеш — друг оръженосец на инфанта дон Енрики, и Висенти Диаш, търговец, и така, сплотени здраво от целта, скоро потеглиха по своя път. А след тях заминаха други две каравели, а именно — една от Тавила, и друга на един човек от Лагуш, който се казваше Пикансу. Но за тяхното пътешествие ще говорим на друго място, защото те не

стигнаха до земята на негрите. След като тръгнаха така, шестте каравели следваха своя път край морския бряг и отидоха толкова надалеч, че минаха земята Заара на маврите, които се наричат „азанеги“, а тази земя е доста добра за разлика от другата с многото пясъци, които има там, понеже в нея никъде не може да се види зеленина, тъй като водите се губят, което предизвиква голяма суша. И към тази земя обикновено отлитат всички лястовички, а така също всички птици, които през определени периоди се появяват в нашето кралство, а именно: щъркели, пьдпъдъци, гугутки, стърчиопашки, славеи, патици, а така също и други различни птици; тук има много птици, които поради студа през зимата отлитат оттук и отиват да търсят онази земя заради нейната топлина; и други си тръгват от нея през зимата като соколи, чапли, горски гълъби и дроздове, а също и други птици, които се развъждат в онази земя, а после идват тук, за да укрепнат и то заради храните, които намират според своята природа. Хората от каравелите откриха много такива птици в морето, а други на сушата в техните гнезда. И тъй като вече започвам да говоря по този въпрос, няма да пропусна да кажа още нещо за разнообразието на някои други птици и риби, които открих, че има в тази земя, от които първо място заемат едни птици, наречени „фламинго“, големи колкото чапли, с еднакво дълги шии, обаче с малко пера; главите им са умерено големи в сравнение с телата, а клюновете им са дебели, но къси и толкова тежки, че шията не може да ги държи добре, така че през повечето време си помагат с човката, захваната за краката или в перата им. Тук има и други птици, които са по-големи от лебеди и се казват щрауси, за които вече говорихме. А и между рибите там има едни с муцуни, дълги три-четири педи, едни по-малки, други по-големи, а в муцуните си имат зъби и от едната, и от другата страна, събрани толкова нагъсто, че между два зъба не може да мине един пръст, всички обаче са с тънък гръб, малко по-големи, отколкото зъбите на трион и по-раздалечени, а рибите са огромни и по-големи от моруни, а долната им челюст е не по-голяма от тази на другите риби. Там има и други риби, които са дребни като кефали, с едни корони на главите си, за да дишат, които приличат на хриле, и ако ги обърнеш надолу с короните в някой леген, те се хващат толкова здраво, че ако речеш да ги издърпаш, ще вдигнеш целия леген заедно с тях, както правят миногите с устата си, когато са още съвсем живи. Там, в тази

земя, има и много други птици, животни и риби, с описанието на чийто вид и външност няма да се занимаваме надълго и нашироко, защото това би станало причина да се отдалечим твърде много от нашата история.

КАК ТЕЗИ КАРАВЕЛИ СТИГНАХА ДО РЕКА НИЛ И ЗА ГВИНЕЙЦИТЕ, КОИТО БЯХА ХВАНАТИ

След като отминаха земята Заара, както казах, каравелите забелязаха две палми, на които преди се беше натъкнал Диниш Диаш, по които познаха, че оттам започва земята на негрите, и като я видяха, много се зарадваха; скоро се опитаха да стигнат до сушата, но морето край брега беше толкова бурно, че по никакъв начин не можаха да слязат навън. После някои от онези, които бяха там, казаха, че миризмата ясно показвала, че идва откъм сушата, от прекрасните ѝ плодове, защото била толкова опияняваща, че там, където стигала до тях, докато били в морето, им се струвало, че са в някоя прекрасна овощна градина, създадена нарочно за тяхна наслада. И ако нашите имаха добра воля да се сдобият със земя, нейните обитатели не показваха много голямо желание да ги посрещнат в нея; но за гостоприемството няма да говоря, защото ако се съди по първата негова проява, нашите не знаели как да слязат на брега на реката, без една от страните да даде много големи загуби. Хората от тази зелена земя до един са черни и затова тя се нарича земя на черните, или Гвинея, поради което мъжете и жените ѝ се наричат гвинейци, което ще рече нещо като „черни“. И когато хората от каравелите видели първите палми и високи дървета, както вече разказахме, разбрали ясно, че са близо до река Нил, откъм страната, където идва, за да се влее в морето от запад; тази река се нарича Санага^[1], инфантът им беше казал, че след като забележат тези дървета на малко повече от двадесет левги, да търсят споменатата река, защото така беше разбрал от някои от онези азанеги, които бе пленил. И продължавайки така, като внимателно наблюдаваха по брега на морето дали няма да забележат морето, видяха пред себе си може би на около две левги от сушата, че водата в морето има един особен цвят, почти като на размита глина. Тогава си помислиха, че може да са някои плитчини и затова опитаха

дълбочината заради сигурността и безопасността на корабите си, но не намериха разлика от другите места, където нямаше подобно движение, при което се изплашиха главно от необикновения цвят. И когато един от тези, които хвърляха лота, случайно сложил ръка в устата си, а не поради някаква опитност, усетил, че е сладка, и извикал на другите: „Ново чудо се случи, защото тази вода е сладка.“ Поради това веднага хвърлиха кофата в морето и опитаха водата, от която всички пиха, все едно нямаше никакъв недостатък и беше толкова хубава, каквато трябваше да бъде. „Сигурно — казаха си те — сме близо до река Нил, защото тази вода доста прилича на нейната и поради голямата си сила разсича морето и влиза така навътре.“ И тогава дадоха знак на другите каравели и всички започнаха да търсят реката и недалеч оттам намериха устието ѝ. И като стигнаха до устието, хвърлиха котви, обаче отвън. А хората от каравелата на Висенти Диаш спуснаха във водата лодката, с която излязоха към 8 души, сред които беше и онзи оръженосец от Лагуш на име Щевау Афонсу, за когото вече говорихме и който по-късно умря на Канарските острови, той беше екипирал част от тази каравела. И както гребяха така в лодката, един от осмината, който гледаше към устието на реката, забеляза вратата на една колиба и каза на другарите си: „Аз не зная как се правят колибите в тази земя, но ако съдя по външността на онези, които съм виждал досега, това, което виждам, вероятно е колиба, и предполагам, че е на някои рибари, които идват да ловят риба в тази река; и ако сте съгласни, струва ми се, че би трябвало да излезем на суша отвъд онзи нос, така че да не е откъм вратата на колибата.“ После някои излязоха на сушата и погледнаха зад дюните и ако в колибата имаше някакви хора, може би щяха да ги хванат преди да са се усетили. Другите решиха, че той е прав, и се заеха да направят това. И щом докоснаха брега, Щевау Афонсу и петима души с него скочиха на сушата и се заеха с осъществяването на тази препоръка, която първият беше дал. И като се промъкваха крадешком към колибата, видяха, че от нея излиза един млад негър, съвсем гол, с желязно копие в ръка, който веднага беше хванат, а като отидоха в колибата, намериха вътре едно момиченце — сестриче на този момък, което навярно беше на осем години. По-късно инфантът заповяда да научат този момък да чете и пише, а също и на всички необходими неща, за да знае испански, и дори тук има много испанци, които не го знаят така съвършено, както го знаеше той,

защото го бяха научили на „Отче наш“, „Аве Мария“ и на догмата, и на предписанията на закона, бяха го запознали и с някои съчинения върху милосърдието, и с още много други неща, и както казваха някои, инфантът бил заповядал да го учат за свещеник с намерение да го изпрати в онази земя, за да проповядва вярата на Исуса Христа. Но вярвам, че по-късно е умрял, без да е станал свършен човек... След като взеха момъка, момичето и нещата, веднага ги заведоха при лодката. „Ще бъде добре — каза Щевау Афонсу на другите — да повървим наоколо, за да видим дали ще намерим бащата и майката на децата, защото не може да са ги оставили тук и да са отишли надалече, ако се съди по възрастта и външността им.“ Другите отвърнаха, че може да върви накъдето иска, защото нищо не им пречи да го последват. И като повървяха така известно време, Щевау Афонсу дочу удари на брадва или на някакъв друг инструмент, с който някой дялаше дърво, и се спря така за малко, за да се убеди в това, което чуваше, като направи знак и на другите за внимание и предпазливост. И така всички разбраха, че са дошли до онова, което търсеха. „Сега — каза той — стойте назад и ме оставете да вървя напред сам, защото ако отидем всичките вкупом, колкото и тихо да вървим, ще бъдем усетени, така че, преди да се приближим до оня, който е там, ако е сам, сигурно ще избяга, ако пък аз се промъкна тихичко на колене, ще мога да го хвана от засада, без да ме усети, но да не забавите крачките си толкова, че да закъснеете с вашата помощ, ако случайно ми потрябва, в случай че се окажа в такава опасност.“ Като се разбраха така, Щевау Афонсу тръгна натам и поради голямата предпазливост, с която пристъпваше, и усърдието, с което гвинеецът вършеше работата си, изобщо не можа да го усети; усети го едва когато се хвърли със скок върху него. Казвам със скок, защото Щевау Афонсу беше дребен и слаб, а гвинеецът тъкмо обратното, и така здраво го хвана за косата, че когато гвинеецът понечи да се изправи, краката на Щевау Афонсу увиснаха във въздуха. Гвинеецът беше смел и силен и му се струваше, че е подигравка да бъде обезпокояван така от едно толкова дребно същество, уплашен обаче вътрешно в себе си какво ли може да бъде това; но колкото и да се мъчеше, не можеше да се освободи — онзи се беше вкопчил в косата му с такава сила, че усилията и на двамата не изглеждаха нищо друго, освен дързост на освирепяла хрътка, ухапала ухото на някой силен бик. И да си кажем истината, помощта на другите, от която се

нуждаеше Щевау Афонсу, вече изглеждаше закъсняла; поради което вярвам, че вътре в сърцето си той се разкайваше доста за първоначалния си съвет и ако в такъв момент можеше да се споразумее с другия, сигурно щеше да остави печалбата заради сигурната загуба. И докато двамата още бяха вкопчени един в друг, неочаквано дотичаха другите, които хванаха гвинееца за ръцете и врата, за да го вържат. А Щевау Афонсу помисли, че той вече е в сигурните ръце на другите, и пусна косата му, а гвинеецът, като се видя, че главата му е свободна, отърси другите от ръцете си; хвърли всички настрани и започна да бяга, и после се скри в една горичка, обрасла с гъсти храсталаци, където другите си мислеха, че вече ще го хванат. Докато се мъчеха да го намерят, той вече беше в колибата си, за да се погрижи за децата си и да вземе оръжието си, което беше оставил при тях. Но цялата му мъка в началото не беше нищо в сравнение с голямата скръб, която го обзе, когато видя, че децата ги няма; и понеже му беше останала още една малка надежда, че може би са се скрили някъде, започна да се оглежда внимателно на всички страни, за да види дали няма да ги забележи някъде. А в това време се появи Висенти Диаш, търговецът, който беше главен капитан на каравелата, а и чиято беше лодката, с която другите излязоха на суша. Изглежда, че той, мислейки си, че излиза да се разхожда по брега, както обичаше да прави в Лагуш, не се беше погрижил да си вземе друго оръжие и носеше само една канджа. А гвинеецът, щом го забеляза, и разярен колкото можете да си представите, веднага се спусна към него. И понеже Висенти Диаш видя с каква ярост идва, разбра, че за своята защита трябваше да бъде по-добре въоръжен и че бягането няма да му помогне, а по-скоро ще му попречи при всички случаи, изчака го, без да му показва с нищо, че се страхува. А гвинеецът, тъй като се беше засилил, веднага му нанесе с копие един удар в лицето, при което му отсече почти цялата челюст, в отговор на което гвинеецът получи друга рана, макар и не толкова голяма, както тази, която беше нанесъл той. И понеже оръжията не бяха достатъчни за един толкова голям бой, те бяха захвърлени, за да дойдат на помощ ръцете, и така се боричкаха известно време, като всеки се мъчеше да надвие другия. А през това време Висенти Диаш видя и друг гвинеец, вече не момък, а мъж, който идваше на помощ на онзи; и колкото и да беше силен и храбър, и да се хвърляше в боя така смело, както вече казахме, нямаше да му се

размине пленяването, ако другият не се беше появил неочаквано, от страх пред когото трябваше да остави първия. И в това време се появиха неочаквано другарите му; и понеже гвинеецът вече се бе освободил от ръцете му, а гвинейците са свикнали да бягат, двамата хукнаха да се спасяват, без да се страхуват много от преследващите ги неприятели. И накрая нашите се върнаха на своите каравели с онази малка плячка, която бяха взели преди в лодките си.

[1] Река Сенегал. — Б.р. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.